

Valtioneuvoston kanslian lausunto

Valtioneuvoston kanslia, strategiaosasto

Jaana Tapanainen-Thiess, johtava asiantuntija

Asia: VNS 7/2025 vp Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon ensimmäinen osa:

Strateginen toimintaympäristöanalyysi sekä skenaarioita vuoteen 2045

1. Tulevaisuusvaliokunta on kiinnostunut tulevaisuusselonteon pääviesteistä sekä selonteon kytkeytymisestä päätöksenteon prosesseihin sekä Suomen tulevaisuusvalmiuksien kehittämiseen.
2. Valiokunta on kiinnostunut myös siitä, miten tulevaisuusvaliokunnan viime vaalikauden selonteon ponnet on huomioitu ja miten selonteko on kehittynyt suhteessa edelliseen selontekoon (laatimisprosessi, esitystapa jne.)? Onko edellisen selonteon ennakointitulokset huomioitu tässä selonteossa?

1. Tulevaisuusselonteon pääviestit sekä selonteon kytkeytyminen päätöksenteon prosesseihin sekä Suomen tulevaisuusvalmiuksien kehittämiseen.

Tulevaisuus on liikkuva maali - siksi valtioneuvoston tulevaisuusselonteon 1. osan yhteinen ja jatkuva ennakointiprosessi on tärkeä Suomen strategisen kyvykkyyden vahvistamisessa.

- Tulevaisuusselontekotyö edistää ennakoivan hallinnon ja ennakoivan ohjauksen toteutumista jatkuvasti muuttuvassa toimintaympäristössä.
- Tulevaisuusselonteon ensimmäinen osa muodostaa yhteisen ja jatkuvan ennakkoinnin prosessin, jossa tulevaisuustietoa luodaan, jaetaan ja hyödynnetään päätöksenteossa. Selontekoprosessi muuttaa hallinnon toimintakulttuuria ja luo perustaa oppivalle organisaatiolle: siirrytään reaktiivisesta mallista, jossa vastataan jo tapahtuneisiin muutoksiin, kohti proaktiivista toimintatapaa, jossa tunnistetaan uusia mahdollisuuksia ja varaudutaan mahdollisiin kehityskulkuihin ajoissa.
- Tulevaisuusselonteon 1. osan valmistelulla on luotu perusta valtioneuvoston strategisen ennakkoinnin toimintatavalle sekä ministeriöiden yhteiselle ja jatkuvalla ennakkoinnille sekä toimintaympäristön seurannalle. Tulevaisuusselonteon viimeinen työvaihe, tulevaisuusorientoitunut jatkuva toimintaympäristön seuranta tuottaa valtioneuvoston sisällä päivittyvää ymmärrystä toimintaympäristön kehityksestä ja ennakoivaa tilannekuvaa.

Tulevaisuusselonteon ensimmäinen osa on tarkoitettu hallituksen ja koko valtioneuvoston strategisen valmistelun ja päätöksenteon tueksi.

- Tulevaisuusselonteon valmistelu tukee merkittävästi vaikuttavan tietopohjan luomista niin ministeriöiden kuin poliittisen päätöksenteon pohjaksi. Valtioneuvostossa tuotettu jaettu ymmärrys strategisen toimintaympäristön kokonaiskuvasta tukee valtioneuvoston päätöksenteon yhtenäisyyden, johdonmukaisuuden ja pitkäjänteisyyden toteutumista.

- Selontekoa hyödynnetään ministeriöiden ja hallituksen päätöksenteon valmistelussa mm. tilannekuvatyön, riskienhallinnan, varautumisen, kriisivalmiuden kehittämistyön, tutkimustarpeiden tunnistamisen, kestävyystarkastelun sekä ministeriöiden oman strategisen suunnittelun ja strategiatyön tukena.
- Tulevaisuusselontekotyöllä tuetaan myös laajemmin valtion ennakoinnin ohjauksen edistämistä: strategista vaikuttavuutta, pitkäjänteisyyttä, osaamista, hallinnonrajojen ylittävää yhteistyötä sekä kansalaisten osallisuutta. Se tukee myös keskeisissä ohjausprosesseissa kompleksisten ongelmien ratkaisussa.

Tulevaisuusselonteon valmistelussa on tunnistettu skenaarioista riippumattomia, päätöksenteon kannalta tärkeitä ja erityistä huomiota vaativia asioita Suomen tulevaisuusvalmiuden kehittämisessä.

- Skenaarioiden vaikutusanalyysissä on tunnistettu skenaarioista riippumattomia toimia – asioita, joita tulee edistää joka tapauksessa tässä hetkessä Suomen tulevaisuusvalmiuden kehittämiseksi. Toimia on tunnistettu ministeriökohtaisissa työpajoissa. Toimet on jaoteltu geopolitiisiin, taloudellisiin, teknologisiin, yhteiskunnallisiin, ympäristöllisiin sekä lainsäädännöllisiin kategorioihin.
- Jo itsessään selonteon valmistelu on laaja-alainen yhteiskunnallinen prosessi, joka vahvistaa Suomen tulevaisuusvalmiuksia.

2. Miten tulevaisuusvaliokunnan viime vaalikauden selonteon ponnet on huomioitu ja miten selonteko on kehittynyt suhteessa edelliseen selontekoon (laatimisprosessi, esitystapa jne.)? Onko edellisen selonteon ennakkointitulokset huomioitu tässä selonteossa?

Tulevaisuusselonteon ensimmäinen osa on valmisteltu eduskunnan ponsien mukaisesti.

- Tulevaisuusselonteon 1. osa vastaa eduskunnan ponsiin vahvistamalla strategista ennakkointia ja luomalla pohjan ennakoinnille hallinnolle. Selonteko on valmisteltu virkатыönä yhteiskuntaa osallistavasti. Se sisältää strategisen toimintaympäristöanalyysin, systemaattisen ja strukturoidun epävarmuuden käsittelyn sekä neljä skenaariota vuoteen 2045, joihin liittyy skenaariopolut, riskit, mahdollisuudet ja varautumistoimet. Se tuottaa jaetun ymmärryksen toimintaympäristön kehityksestä sekä sen kehitykseen liittyvästä epävarmuudesta eduskunnan edellyttämällä tavalla.
- Selonteko annetaan eduskunnan ponsien mukaisesti kaksiosaisena: ensimmäinen osassa luodaan ministeriöiden yhteinen ja jatkuva ennakkointityö ja toisessa osassa hallitus voi nostaa tärkeimmät tulevaisuuskysymykset jatkokäsittelyyn ja tehdä poliittisia linjauksia.

Edellisen selonteon ennakkointityö on ollut lähtökohtana tulevaisuusselonteon skenaariotyölle.

- Edellinen selonteko on ollut aineistona muutostekijöiden aineistoanalyysissä. Edellisen selonteon 35 muutostekijää tiivistyivät analyysin myötä 26 tekijäksi, selkeyttäen kokonais kuvaa. Muutostekijöiden luokittelua tarkennettiin: PESTE-kehikko laajennettiin PESTEL-malliksi, jolloin lainsäädännölliset tekijät nostettiin omaksi kategoriakseen.
- Sisällöllisesti analyysi syveni. Aiemmin suurvaltakilpailussa käsiteltiin Yhdysvaltojen ja Kiinan välistä kilpailua. Nyt nämä kaksi toimijaa tarkasteltiin erillisinä muutostekijöinä, mikä mahdollisti niiden kehitykseen liittyvän epävarmuuden syvällisemmän tarkastelun ja vaihtoehtoisten kehityskulkujen analysoinnin.
- Teknologiakehityksen osalta esim. kyberturvallisuuden merkityksen kasvu yhdistettiin laajemmaksi kokonaisuudeksi murroksellisesta teknologiakehityksestä. Taloudellisissa muutostekijöissä analysoitiin vahvemmin vihreää siirtymä ja energiamurrosta osana sitä.
- Nykyinen tulevaisuusselonteko tiivisti ja tarkensi epävarmuustekijöiden kokonaisuutta. Aiemmin tunnistetut 20 epävarmuustekijää supistuivat 14:ään, mikä selkeytti analyysiä. Ilmastonmuutos, luonnon monimuotoisuus ja ympäristön tila, jotka aiemmin käsiteltiin erillisinä tekijöinä, yhdistettiin nyt planetaaristen rajojen viitekehykseen. Tämä muutos korostaa ekologisten rajoitteiden kokonaisvaltaista merkitystä tulevaisuuden toimintaympäristöissä.
- Skenaariot narratiiveissa säilyi jatkuvuutta, mutta myös uusia painotuksia. Skenaarioista yhteistyön maailma sekä murtuva maailma ovat samansuuntaisia edellisen selonteon kanssa. Kiihtyneen kilpailun maailman kehittyi entistä vahvemmin kohti blokkiutunutta maailmaa. Teknojättien maailma puolestaan sisältää elementtejä edellisen selonteon itäisestä maailmasta, korostaen Kiinan ja kiinalaisen teknologian kasvavaa painoarvoa globaalissa kilpailussa.
- Nykyisessä selonteossa painotettiin skenaarioiden vaikutusanalyysiä aiemman Suomi-kohtaisen skenaarionarratiivin sijaan. Tämä muutos terävöitti analyysiä ja toi päätöksenteon kannalta olennaiset näkökulmat keskiöön: riskit, mahdollisuudet ja varautumistoimet. Näin selonteko toimii entistä vahvemmin käytännön työkaluna ministeriöiden ja hallituksen strategisessa valmistelussa.

Sisältö- ja menetelmämuutokset:

Nykyinen tulevaisuusselonteossa on sisältö- ja menetelmä uudistuksia, jotka vahvistavat sen strategista vaikuttavuutta ja käytettävyyttä päätöksenteossa.

- Strateginen toimintaympäristöanalyysi julkaistaan nyt erillisenä ja selkeästi jäsenneltynä kokonaisuutena, jossa tarkastelu etenee keskeisten näkökohtien, alueellisten ominaispiirteiden ja vaikutusten kautta. Tämä parantaa analyysin läpinäkyvyyttä ja hyödynnettävyyttä.
 - Seurannan ja päivittämisen ministeriökohtaiset vastuut: Muutostekijäkuvausten seurannan ja päivittämisen päävastuu on yhdellä tai useammalla ministeriöllä, päävastuuministeriö

vastaa muutostekijän seurannan ja päivittämisen poikkihallinnollisesta koordinaatiosta. Toimintaympäristön seurannan tueksi otetaan käyttöön digitaalinen alusta, joka mahdollistaa tiedon systemaattisen keräämisen, analysoinnin ja jakamisen valtioneuvoston sisällä. Alusta tukee ennakkoivaa tilannekuvaa ja jatkuvaa toimintaympäristön seurantaa, mikä on keskeistä strategisen ennakkoinnin ja päätöksenteon kannalta. Jo vuosina 2019–2020 pilotoitiin digitaalista toimintaympäristön seurannan alustaa ministeriöiden yhteistyössä. Nyt tavoitteena on luoda pysyvä ratkaisu, joka integroituu valtioneuvoston ennakkointiekosysteemiin ja tukee ministeriöiden yhteistä ennakkointia sekä tiedon hyödyntämistä päätöksenteossa.

- Selonteossa nostetaan esiin viisi keskeistä asiaa PESTEL-kategorioittain skenaarioista riippumattomien toimien osalta, mikä ohjaa Suomen tulevaisuusvalmiuden kehittämistä riippumatta siitä, mikä skenaario toteutuu.
- Hallituksen huomiot selonteon pohjalta valmisteltiin tulevaisuusselonteon ohjausryhmän ohjauksessa. Tulevaisuustyön hyödyntämistä päätöksenteossa konkretisoidaan esimerkein eri hallinnonaloilta, mikä osoittaa selonteon käytännön merkityksen strategisessa suunnittelussa.
- Valmisteluun on tuotu uusia menetelmiä, kuten villi kortti -työ yllättävien kehityskulkujen tunnistamiseksi yhteistyössä saksalaisen asiantuntijan kanssa. Tämä lisää kykyä varautua odottamattomiin muutoksiin.

Osallisuuden lisääminen

- Selonteon valmistelussa on vahvistettu poikkihallinnollista ja yhteiskunnallista osallistamista. Eri hallinnonalojen laitokset ja virastot ovat olleet aiempaa tiiviimmin mukana prosessissa, mikä on syventänyt analyysiä ja tuonut asiantuntijatietoa keskeisistä teemoista. Esimerkiksi Migri on osallistunut muuttoliikkeen; THL eriarvoisuuden; ja Väestöliitto demografisen kehityksen analysoimiseen. Tämä laaja osallistaminen on vahvistanut selonteon tietopohjaa ja lisännyt sen käytettävyyttä päätöksenteossa.
- Epävarmuustekijöiden työpajoihin osallistuneet ulkopuoliset asiantuntijat, tutkijat ja yritysedustajat jatkojalostivat työpajoissa tunnistettuja vaihtoehtoisia kehityskulkuja FinnSight 2024 -ennakkointitapahtumassa. Tämä mahdollisti 14 epävarmuustekijän vaihtoehtoisten kehityskulkujen rikastamisen sekä vaikutusten tunnistamisen ja syvällisemmän keskustelun tulevaisuuden kehityskuluista. Skenaarioiden lööppejä tunnistettiin FinnSight-ennakkointitapahtuman työpajoissa.
- Tulevaisuusdialogityöhön pyrittiin erityisesti kutsumaan nuoria ja senioreita ja vahvistamaan tulevaisuustoimijuutta. Tulevaisuusdialogityössä lapset ja nuoret sekä heidän lisääntynyt rohkeutensa osallistua aktiivisesti yhteiskunnan rakentamiseen oli yksi useimmiten nimetyistä luottamuksen ja toivon lähteistä.